

КРИТЕРІЇ ДЕПРЕСИВНОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОГО РАЙОНУ

Відповідно до Стратегії економічного та соціального розвитку України на 2004 – 2015 роки одним із завдань є вироблення офіційних критеріїв надання регіонам статусу депресивних для забезпечення їх сталого розвитку. Тому і виникає потреба наукового обґрунтування виокремлення депресивних регіонів для всебічного дослідження кризової ситуації і вжиття дійових заходів щодо її подолання.

Слід відзначити, що сучасні наукові розробки з проблем депресивних територій сьогодні є надзвичайно актуальними в Україні, в першу чергу це стосується критеріїв депресивності, використання яких дало б змогу належно визначити регіони з економічними, соціальними, екологічними негараздами з метою забезпечення конкретної допомоги та стимулювання соціально-економічного розвитку держави, виведення її зі стану депресивності.

Проблеми виокремлення депресивних регіонів¹, підбір індикаторів виявлені в дослідженнях вітчизняних і зарубіжних вчених географів і економістів [1;2;4;5;6;7;8;9;10;12;13]. У них висвітлюються теоретичні питання розвитку депресивних регіонів, причини депресивності, умови її подолання, критерії виділення депресивних територій тощо.

Український географ Ф.Д.Заставний [4,с.38] вважає, „...нагальним завданням є не лише визначення депресивних територій, а й рівня їх депресивності”.

Заслугове уваги також детальне вивчення рівня депресивності в окремих сферах суспільства адміністративних районів: економічній, соціальній, екологічній, демографічній, інфраструктурній, інформаційній.

Вітчизняні вчені вважають, доцільно посилатись на досвід Європейського Союзу лише за умов критичного його аналізу та адаптації в Україні [4, 9,10,13].

У науковій літературі є різні підходи до визначення поняття “депресивні території”. У ЄС виділяють чотири групи проблемних регіонів: слабозрозвинуті, промислового спаду (депресивні), провінційні аграрні, малозаселені [1,с.142]. Російські науковці виділяють: а) райони вибіркової господарської освоєності; б) відсталі аграрні райони; в) старопромислові райони з переважанням добувної промисловості; г) старопромислові райони з високим рівнем обробної промисловості [8,с.21].

В Україні на відміну від ЄС проблемні території мають назву „депресивні”. Цей термін офіційно зафіксований у Концепції державної регіональної політики, в якій йде мова про стимулювання розвитку регіонів чи їх частин, у межах яких показники економічного розвитку та соціального забезпечення громадян за критеріями, визначеними законодавством, значно нижчі, ніж відповідні середні показники в державі [2].

В Україні зарубіжний досвід використано в законі “Про стимулювання розвитку регіонів”, який визначає правові, економічні та організаційні засади реалізації державної регіональної політики щодо стимулювання розвитку регіонів та подолання депресивності територій. Стимулювання розвитку регіонів здійснюється з метою забезпечення їх сталого розвитку в інтересах усієї України, підвищення рівня життя населення, подолання бідності та безробіття, створення рівних умов для динамічного, збалансованого, соціально-економічного розвитку регіонів України, забезпечення додержання визначених державою соціальних гарантій для кожного громадянина, подолання депресивного стану окремих територій [11].

¹ Примітка* Термін „регіон” не має єдиного значення. В нормативно-правових документах України він стосується першого політичного і адміністративного щабля нижче національного рівня (область). Саме в такому значенні набув поширення в наукових публікаціях. В даній статті термін ”регіон” є синонімом терміну „район”.

Автори закону відзначають проблемність адаптування „імпортних” рішень до вітчизняних реалій.

Зауважимо, що країни Західної Європи суттєво вдосконалили механізми з підтримки найбільш депресивних, відсталих регіонів із застарілою структурою виробництва, високим рівнем безробіття, периферійним розміщенням тощо. Суттєвими є відмінності між цими країнами й нашою державою в підходах до визначення оцінки депресивності. З позицій розвинених зарубіжних країн вся Україна, в тому числі її “недепресивні” регіони, оцінюються як депресивні. Усе це зумовлює необхідність комплексного вивчення прямих і опосередкованих впливів окремих чинників та їхніх складових елементів на депресивність з огляду на суто українські соціально-економічні, екологічні та демографічні реалії [4, с.36].

Стосовно виділення критеріїв у науковців єдиної точки зору немає. Розмитість критеріїв депресивних територій ускладнює їх виділення [1, с.142].

Отже, узагальнивши напрацювання українських науковців і зарубіжний досвід, в даній публікації ми ставимо завдання – виділити критерії депресивних адміністративних районів. Нами пропонуються оцінювати рівень депресивності в різних сферах суспільства.

Зауважимо, що термін “депресивність” в нашому лексиконі став досить поширеним і набув таких синонімів: застійність, занепад, стагнація, деградація, депресивна територія, депресивний регіон, депресивний населений пункт, територія із застійною економікою, бідний район тощо [5,с.7], часто використовується у широкому колі науковців. Кожен із цих термінів відображає певний аспект поняття депресивності.

Слід зазначити, поняття “депресивна територія” – це регіон чи його частина (район, місто обласного значення або кілька районів, міст обласного значення), рівень розвитку якого (якої) за показниками, визначеними Законом, є найнижчим з-поміж територій відповідного типу [11].

Відзначимо, що критерій у перекладі з грецької мови означає мірило. В енциклопедичній літературі термін “критерій” трактується у двох значеннях: 1) мірило для визначення, оцінки предмета чи явища; 2) ознака, взята за основу класифікації [14,с.525]. У нашому дослідженні використовується друге значення терміну, тобто критерій розглядається як ознака, взята за основу тих складових, які найбільше впливають на депресивність і визначають її рівень. Вибір критеріїв є одним з важливих етапів оцінки депресивності. Згідно з Законом України “Про стимулювання розвитку регіонів” депресивними визнаватимуться:

- регіони, в яких протягом останніх п’яти років зафіксовано найнижчі середні показники валової доданої вартості на одну особу;
- промислові райони, в яких протягом останніх трьох років зафіксовано найвищі середні показники рівня безробіття, зайнятості у промисловості та найнижчий обсяг промислового виробництва на одну особу;
- сільські райони, в яких протягом останніх трьох років зафіксовані найнижчі щільність сільського населення, природний приріст населення, найвища частка зайнятих у сільському господарстві та найнижчий обсяг виробництва сільськогосподарської продукції на одну особу;
- міста обласного значення, в яких протягом останніх трьох років зафіксовано найвищі середні показники рівня безробіття, зокрема довготривалого, та найнижчий рівень середньої заробітної плати [11].

Депресивними визнаватимуться промислові та сільські райони, а також міста обласного значення, відповідні показники розвитку яких відповідають одночасно всім критеріям, визначеним вище [11]. Слід зауважити, що серед критеріїв депресивності сільських територій в Україні найвагомим є зменшення чисельності сільського населення, яке відбувається здебільшого внаслідок його природного скорочення, що спричиняє обезлюднення сіл і разом з постарінням жителів частина поселень втрачає можливість самовідтворення на власній демографічній базі. Подальша доля таких сіл – деградація і повне відмирання [10].

Наукові підходи до виокремлення критеріїв депресивності регіону

	Павлов Ю.М. (1973)	Артоболевський С.С. (1989)	Ляшевська Н.М. (1994)	Куперштох В.Л., Ягольниць М.А., Соколов В.М., Суєтцині С.А. (1995)	Лексін В.М., Швецов О.М. (1995)	”Концепція державної регіональної політики України” (2001)	Розробки Міністерства економіки України (2000)	Ванда І.В. (2004)	Заставний Ф.Д. (2006)	Новикова А.М. (2000)	Прокола І., Шелютко Л. (2003)	Токарчук Т.В. (2004)	Закон України „Про стимулювання...”, 2005	Кількість авторів, які виокреплюють даний критерій
Висока частка осіб старших вікових груп	+						+							2
Високий рівень безробіття	+	+		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	12
Високий ступінь дотаційності бюджету				+	+	+	+	+						5
Від’ємний природний приріст населення	+					+			+	+				4
Гіпертрофована (моногалузева) структура господарства		+	+				+					+		4
Значний спад виробництва (за 5-10 років)	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	13
Міграційний відтік населення	+	+		+	+	+	+	+	+	+				9
Незадовільний стан довкілля			+	+	+	+	+	+	+				+	7
Низька щільність населення	+			+					+			+	+	5
Низька забезпеченість населення соціальним обслуговуванням			+	+		+	+	+						5
Низька продуктивність праці	+						+	+						1
Низький рівень особистих доходів	+	+	+	+	+	+	+	+		+				10
Низький рівень безпеки життя				+	+	+	+	+						2
Низький рівень інвестицій	+	+	+	+	+	+	+	+			+			9
Низькі темпи економічного росту	+	+		+	+	+	+	+			+			9
Висока криміногенна ситуація											+			1
Низька частка зайнятості населення у галузі промисловості								+			+			2
Валова додана вартість										+	+		+	3
Низький рівень оплати праці								+	+	+	+		+	4
Висока частка зайнятості населення у сільському господарстві											+		+	3
Забезпеченість житлом										+				1
Депопуляція сільського населення											+			2
Забезпеченість автомобілями										+				1
Вартість житла в регіоні										+				1
Рівень забезпеченості місцевого бюджету щодо виконання соціальних потреб території										+				1
Рівень медичного обслуговування										+				1
Забезпеченість населення громадським транспортом										+				1
Рівень телефонізації										+				1
Кількість критеріїв, виокремлених окремими авторами	10	7	7	10	8	7	11	10	6	3	7	11	7	

Розробка Ванди І., Кузник Л.

Надзвичайно важливим у дослідженні депресивних територій є відбір показників, які дають можливість належним чином оцінити такі території, зосередити увагу на виконанні найважливіших завдань. Інформація про депресивні території повинна забезпечувати

всебічну оцінку депресивності, давати змогу виявляти найсуттєвіші явища і процеси, бути об'єктивною і нагромадженою протягом досить тривалого часу [5, с.43].

Заслугує на увагу наукові підходи до виокремлення критеріїв депресивності, розроблені І.Вандою в 1990-х роках. Спеціалісти виділяють від 1 до 28 рис, наявність яких є ознакою депресивності регіону. При аналізі продовженої нами таблиці (див. табл.1), спостерігається певне спільне бачення на феномен депресивного регіону. Ознака спаду виробництва, низькі темпи економічного росту (або їх відсутність), низький рівень особистих доходів, що є нижчий за встановлену межу бідності – наведені в усіх проаналізованих джерелах.

Названі суспільно-географічні критерії зумовлені генезом економічно депресивних регіонів (структурні зміни в економіці чи вичерпання потенціалу для саморозвитку призводять до падіння економічної активності і безпосередньо впливають на появу економічно депресивних регіонів), а також особливостями соціально-економічних процесів, які наявні в регіоні. Спад та зупинка виробничого процесу на підприємстві призводить до скорочення доходів внаслідок зменшення і невиплат заробітної платні, вивільняють працівники, які втрачають джерело доходів. Це веде до звуження місцевого споживчого ринку [2,с.84], на нашу думку – і до низької купівельної спроможності населення, падіння обсягів виробництва в сфері обслуговування. Ще однією з найяскравіших характеристик соціально-економічного стану регіону вказано високий рівень безробіття, оскільки праця людей є запорукою добробуту, його купівельної спроможності, тобто чинником економічного зростання. Лише деякі вчені вказують, що збільшений рівень безробіття характерний для усіх регіонів нових незалежних держав, і тому не може розглядатися як особливість притаманна тільки депресивним регіонам [8].

У 9 із 13 досліджень як наявна ознака наведено міграційний відтік населення. На нашу думку, міграційні процеси вигідні країні (якщо вони в законному руслі на підставі угод та домовленостей). Люди з депресивних регіонів, які виїжджають на роботу за кордон, забезпечують своє існування і існування сім'ї. Це забезпечення здійснюється за рахунок грошових переказів. Надіслані гроші вкладаються в розвиток української економіки, українського споживчого ринку, тобто вони працюють на Україну.

Низькі темпи або відсутність економічного росту і прибутку економічної сфери, сповільнюють розвиток соціальної інфраструктури, створюють так звану ланцюгову реакцію: незадовільні умови загальної і професійної освіти призводить до відставання росту кваліфікації кадрів, низький рівень соціального обслуговування – складність залучення кваліфікованих кадрів, низька кваліфікація кадрів в свою чергу зумовлює невисоку продуктивність праці, отже, гальмується можливість економічного росту [2,с.85]. Такі негативні причини динамічно посилюють одна одну.

Важливими критеріями визначення депресивності регіонів є погіршена екологічна ситуація внаслідок взаємодії природи і людини, тобто незадовільний стан довкілля негативно впливає на стан здоров'я людини.

Наступний аспект проблеми стосується низького рівня капіталовкладень у господарство регіону, оскільки депресивні регіони є непривабливими для інвестування і не можуть забезпечити собі мінімально необхідних потреб без державної допомоги.

На нашу думку, інші представлені у таблиці ознаки є похідними від вищезгаданих і необов'язковими. Велика кількість другорядних показників не забезпечує належні результати, що може призвести до зосередження уваги на неважливому. Універсальним міг би бути показник валової доданої вартості (ВДВ). Але оскільки висока тінізація вітчизняної економіки – його рекомендується використовувати як допоміжний [4,с.36]. Найбільш прийнятним є оплата праці й доходи населення в розрахунку на одну особу. Грошові доходи населення фіксують усі види грошових надходжень (у вигляді оплати праці, пенсій, стипендій, доходів від власності, надходження від продажу продуктів сільського

господарства тощо)[2].

Матеріали статистики, а також відповідна література, дозволили розробити систему критеріїв, субкритеріїв, показників, які дають комплексну картину депресивності адміністративних районів.

Доведемо до відома, що у науковій літературі „суб...” означає: а) розташований поблизу, нижче, або під чим-небудь; б) підпорядкований, підлеглий; в) не основний, другорядний; менший.

На основі матеріалів Закону України „Про стимулювання розвитку регіонів” в таблицю 2 подаємо критерії, субкритерії, показники депресивності адміністративних районів, у якій критерії розкриваються за допомогою субкритеріїв і показників. При цьому субкритерії розуміються як сукупність часткових критеріїв, які розкривають головний критерій.

В таблиці 2 подається авторське бачення критеріїв депресивності адміністративних районів, які утворюють шість блоків: економічний, соціальний, екологічний, демографічний, інфраструктурний, інформаційний.

Таблиця 2

Критерії, субкритерії, показники депресивності адміністративних районів*

	Критерії	Субкритерії	Показники
ЕКОНОМІЧНІ	Рівень економічного розвитку	Масштаби виробництва і споживання; динаміка спаду ВДВ;	Валова додана вартість на одну особу;
	Рівень розвитку промисловості	Масштаби промислового виробництва;	Обсяг промислового виробництва на одну особу, в грн.;
	Рівень розвитку сільського господарства	Масштаби виробництва сільськогосподарської продукції;	Обсяг виробництва сільськогосподарської продукції на одну особу, в грн.;
	Рівень розвитку інвестиційної діяльності	Масштаби вкладених коштів у сферу послуг, промисловість	Кількість інвестицій в основний капітал на одну особу;
	Рівень розвитку малого бізнесу (МБ)	Масштаби зайнятості в МБ; Масштаби діяльності; Масштаби поширення МБ;	Частка зайнятих в МБ, %; Виробництво продукції на одного жителя; Кількість суб'єктів МБ на 10 тис. жителів;
	Рівень доходів населення	Обсяг нарахованої заробітної плати;	Середньомісячна заробітна плата на одну особу, грн.;
СОЦІАЛЬНІ	Рівень зайнятості населення	Масштаби зайнятості у промисловості; Масштаби зайнятості у сільському господарстві;	Частка зайнятих у промисловості; Частка зайнятості у сільському господарстві, %; Частка безробітних у загальній чисельності економічно активного населення, %
	Рівень безробіття		
	Рівень розвитку сфери послуг	Забезпечення населення закладами культури; Забезпеченість населення дошкільними закладами; Освіченість населення; Стан охорони здоров'я; Стан забезпечення населення житлом	Кількість місць у клубах на 100 осіб; книжковий фонд у бібліотеках на 100 осіб; Кількість дітей на 100 місць; Частка осіб з вищою освітою, %; Кількість жителів на одне лікарняне ліжко; кількість лікарів на 10 тис. осіб; Кількість м² загальної площі на одного жителя;
ЕКОЛОГІЧНІ	Екологічний стан довкілля	Якість повітряного простору; Якість водних об'єктів; Якість ґрунтів	Обсяги викидів шкідливих речовин у повітря на одну особу; шумове забруднення; Частка у загальному обсязі забруднення вод, м³ на одну особу; Частка забруднення ґрунтів м², на одну особу

демографічні	Демографічний розвиток, розміщення населення	Природний рух; <i>Механічний рух;</i> Щільність сільського населення;	Коефіцієнт смертності; Коефіцієнт народжуваності; <i>Коефіцієнт міграції на 100 жителів;</i> Кількість осіб на один км²
інфраструктурні	<i>Рівень забезпечення населення транспортом</i> <i>Рівень забезпеченості автошляхами</i>	<i>Забезпечення населення громадським транспортом;</i> <i>Забезпечення приватними легковими автомобілями;</i> <i>Щільність та якість автошляхів</i>	<i>Обсяг перевезення пасажирів на 100 км.;</i> <i>Кількість автомобілів на 1000 осіб;</i> <i>Довжина шляхів сполучення на 1000 км² території;</i> <i>Частка доріг з твердим покриттям, %</i>
інформаційні	<i>Поширення інформаційних технологій</i> <i>Рівень забезпечення організацій засобами обчислювальної техніки</i>	<i>Доступ населення до щільникового зв'язку;</i> <i>Доступ населення до мережі Інтернет;</i> <i>Забезпеченість населення основними домашніми телефонними апаратами;</i> <i>Забезпеченість персональними ЕОМ</i>	<i>Кількість абонентів щільникової мережі на 1000 осіб;</i> <i>Користувачі мережі Інтернет на 1000 осіб;</i> <i>Кількість телефонів на 100 сімей;</i> <i>Кількість ЕОМ на одну особу</i>

* Шрифтом виділено критерії депресивності згідно Закону України „Про стимулювання розвитку регіонів”; курсив – пропозиції автора.

Слід зазначити, що одним серед важливих показників депресивних територій є відсутність, на нашу думку, розвитку малого бізнесу, який здійснюється шляхом створення розгалуженої системи малих підприємств, без яких, як свідчить світовий досвід, економіка не може ефективно розвиватися. Більше уваги потрібно приділяти розвитку саме виробничого підприємництва, а не торгівельного. Адже вирішення всіх соціально-економічних проблем не можливе доти, доки не запрацює виробництво. Малі підприємства не потребують для створення і розгортання діяльності значних в Україні початкових капіталовкладень, забезпечують при цьому високу оборотність капіталу і гарантують прибуток, який знову можна використовувати на розширення зайнятості.

Проаналізувавши праці з питань розвитку депресивних територій, ми можемо підсумувати, що науковці виділяють широке коло критеріїв дослідження їх депресивності. Але з великого обсягу інформації потрібно вибрати ті складові, які мають найвагомий вплив на депресивність і визначають її рівень. До категорії найрезультативніших показників визначення депресивності території можемо віднести грошові доходи населення, рівень зайнятості населення, кількість безробітного населення, екологічний стан довкілля та інвестиції в основний капітал.

Закон “Про стимулювання розвитку регіонів” пропонує визнавати території депресивними за такими критеріями: рівень економічного розвитку, рівень розвитку промисловості, сільського господарства, рівень доходів населення, рівень зайнятості, безробіття, демографічний розвиток, розміщення населення. Нами пропонується значно ширше коло показників для визначення депресивності в економічній, соціальній, екологічній, демографічній, інфраструктурній та інформаційній сфер адміністративних районів. Закон виділяє найбільше показників в економічній сфері: ВДВ на одну особу, обсяги промислового та сільськогосподарського виробництва, рівень середньомісячної заробітної плати, частка зайнятих у промисловості, сільському господарстві, частка безробітних. В економічній сфері ми додатково пропонуємо такі критерії: рівень розвитку інвестиційної діяльності (кількість інвестицій в основний капітал на одну особу), рівень розвитку МБ (частка зайнятих, кількість суб'єктів МБ, виробництво продукції на одного жителя). У демографічній сфері Закон пропонує: демографічний розвиток, розміщення населення (природний рух, щільність населення; ми додатково пропонуємо механічний рух).

Ми пропонуємо не менш важливий і актуальний критерій – екологічний стан довкілля (обсяги викидів шкідливих речовин у повітря, шумове забруднення, частка забруднення вод,

грунтів). А також заслуговують уваги критерії, які ми виділили у соціальній сфері – рівень розвитку сфери послуг; інфраструктурній – рівень забезпечення населення транспортом, рівень забезпеченості автошляхами; в інформаційній – поширення інформаційних технологій, рівень забезпечення організацій засобами обчислювальної техніки.

Виділення критеріїв дасть змогу дати комплексну оцінку в усіх сферах депресивних регіонів. Слід зазначити, що внаслідок значної диференціації економічного розвитку регіонів, критерії депресивності, які використовуються в Україні, за своєю суттю різняться з аналогічними критеріями розвинутих країн Західної Європи та ін., і є неприйнятними для України. Тому необхідно виробляти свою систему критеріїв віднесення регіонів до депресивних.

Література:

1. *Барановський М.* Суспільно-географічне вивчення депресивних аграрних територій України (на прикладі Чернігівської області). /Наукові записки Тернопільського педагогічного університету. – Серія: Географія. №2. 2005.-С.142 – 146.
2. *Ванда І.В.* Суспільно-географічні особливості економічно депресивних регіонів / Наукові записки Тернопільського педагогічного університету.- Серія: Географія. №1. 2004.-С.83-87.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови. –Київ, - 2004.-1427с.
4. *Заставний Ф.Д.* Депресивні регіони, поселення й галузі економіки України: проблеми, оцінка й прогнози /Географія й основи економіки в школі. №5. -2004.-С.35-38.
5. *Заставний Ф.Д.* Проблеми депресивності в Україні (соціально-економічної, екологічної, демографічної. – Львів.-2006.-с.347.
6. *Коломийчук В.С.* Соціально-економічні механізми управління адміністративним районом в системі регіонального розвитку: Автореферат дис. ... докт. економ. наук: 08.10.01; 08.10.03./Ін-т регіональних досліджень.-Львів, 2000.-52с.
7. *Лексин В.Н., Швецов А.Н.* Приоритеты региональной политики. Депрессивные территории и механизмы их санации // Российский экономический журнал.-№1.-1995.-С.31-39.
8. *Ляшевская М.Н.* Проблемы выделения депрессивных районов России // Вест. Моск. Ун-та. Сер.5.География. 1994. №2.-С.16-22.
9. *Нагребецька І.* Європейський досвід і наші реалії. „Урядовий кур’єр” від 28 листопада 2001 р.
10. *Новикова А.М.* Депресивні території: європейський досвід та проблеми України // Стратегічна панорама.- №2-4. 2000 //http: www niisp gov ua / vydana / panorama / 2000 3-4 php.
11. „Про стимулювання розвитку регіонів”. – Закон України. -2005. – www. rada. com. ua
12. *Прокопа І., Шепотько Л.* Депресивність аграрних територій: український вимір // Економіка України.- 2003.-№7.-С.59-66.
13. *Токарчук Т.В.* Визначення депресивних регіонів в Україні з урахуванням європейського досвіду / Наукові записки національного університету „Києво-Могилянська Академія”. Економічні науки.-2004.-С.70-77.
14. Українська радянська енциклопедія. – Київ: УРЕ, 1980.- Т.5. – 620с.

Summary:

Lidia Kuzniak. CRITERIA OF DEPRESSED OF ADMINISTRATIVE REGIONS.

In the article are considered Scientifics to the selection of criteria of depressed of region. It was offered the system of criteria, sub-criteria and indices in the economical, social, ecological, demographical infrastructures and informative spheres of administrative regions.

УДК 338:91.312.90

Леся ЗАСТАВЕЦЬКА

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ПОСЕЛЕНЬ – ВАЖЛИВА ПЕРЕДУМОВА ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОГО ПОДІЛУ РЕГІОНУ

В умовах проведення нової адміністративно-територіальної реформи важливим є докладне вивчення різних територій держави для врахування їх особливостей, рівня їх соціально-економічного розвитку для створення нової досконалої територіальної системи розселення. Особливої уваги заслуговують так звані “депресивні” регіони, до яких належить Поділля.